

Лепетюк І. Г.,
*кандидат філологічних наук,
доктор Університету Монпельє III (Франція)
доцент кафедри романської філології
Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

СПЕЦИФІКА ПОЛІТИЧНОЇ ПРОПАГАНДИ В УМОВАХ ВІЙНИ МІЖ РОСІЄЮ ТА УКРАЇНОЮ

Війна, що триває між росією і Україною, починаючи з 24 лютого 2022 року має великі відмінності від війн минулого століття в плані стратегії, використання важкого озброєння, новітніх технологій тощо. Однією важливою особливістю стало місце і роль пропаганди під час цієї війни. На думку багатьох політиків і аналітиків інформаційний фронт посів не просто значуще місце в боротьбі двох сторін, а, навіть, став рівноцінною складовою боротьби за перемогу.

Метою нашого дослідження є показати та систематизувати нові прийоми маніпуляції свідомістю для розвінчання цих механізмів і забезпечення інформаційної безпеки в українському суспільстві. Саме це визначає актуальність обраної нами тематики.

1. Одним з новітніх прийомів пропаганди є **дегуманізація**. Вона відіграє особливу роль саме в війні між росією і Україною, як, можливо, і в громадянських конфліктах в межах одного суспільства, як, наприклад у війні в Сирії, оскільки її метою є стерти колишні добрі стосунки, звести нанівець історичну єдність. Для того, щоб російським воїнам було "простіше" вбивати українців, враховуючи той факт, що в кожній країні проживають як родичі так і друзі, українці постають перед ними як націоналісти, нацисти, фашисти тощо. Відбувається певне **знеособлення**, яке починалося з приховування (своєрідного стирання обличчя) під балакливою чи пов'язкою і знайшло своє продовження у навішуванні ярликів і масок, що підмінюють суть понять. Так, якщо раніше у росіян були свої певні асоціації, прив'язані до минулого – подорож в Україну, теплий прийом, чудова кухня. То тепер війна іде не з українцями, а з бандерами, націоналістами і фашистами, яких звичайно легше вбивати, оскільки вбиваючи ворога – "служиш благу".

2. Другим прийомом є **використання наративів**, що служать розпалюванню ненависті і створюють підґрунтя для розв'язання війни з Україною. Так виправдовуванням війни довгий час служив наратив

про неминуче вторгнення України в росію, про існування нібито підготовлених планів і призначених дат. Для розпалювання ворожості весь час нагнітався наратив про ненависть українців до росії про їх бажання проїхатись танками по червоній площі. Все це підкріплювалось міфами про вступ України до НАТО і можливу участь натовських військ в конфлікті. Щоб завуалювати окупаційні цілі захоплення земель, війна представлялася, як протистояння Росії і НАТО, що відбувається на території України. Так, у публікації у Вокс Україна зазначається, що "виправдання агресії тісно пов'язане з наративом про те, що росія нібито хоче миру, а Захід – війни з Україною. Апологети Кремля намагаються переконати суспільство, що москва лише захищається від Заходу, який *«вже давно реалізовує змову проти росії»*. Але правда в тому, що немає жодних доказів, що НАТО чи Україна планували напасти на росію. Навпаки, кремль вирішив напасти на сусідню країну, яка не становила безпосередньої безпекової загрози для москви. Хоча імперіалістичній росії це важко зрозуміти, але Україна є незалежною суверенною державою, яка визначає свій зовнішньополітичний курс і обирає протистояти агресору. Допомога жертві агресії допустима за міжнародним правом, але вона не була б необхідною, якби кремль поважав міжнародно визнані кордони держав" [3].

Ще одним з експлуатованих наративів є вирішення проблеми на Донбасі, так зване "зупинення військового конфлікту", яке відбувається шляхом війни, що спричиняє збільшення в рази жертв і руйнувань. І не можна не згадати самий поширюваний наративи про "визволення" українських людей від загрози фашизму шляхом повного руйнування, стирання з лиця землі традиційно російськомовних регіонів, "спасіння" дітей, яких перед тим самі ж росіяни зробили сиротами. Наративи є суттєвим фактором в організації і структурі пропаганди. Тому цей феномен вимагає на сьогоднішній день ще більшої уваги дослідників. І, як зазначає Лещенко Г.В., "дослідники справедливо вказують на необхідність розбудови комплексного, системного підходу до вивчення структури наративного тексту – підходу, що враховує і формальні, і змістові аспекти наративної організації, підпорядкованої ключовому принципу одночасного «скріплення» (binding) і «розгортання» (unfolding) історії від рівня локальної когезії до рівня глобальної ієрархії [2, с. 206].

3. Третім невід'ємним елементом, на яких будуються ці наративи є **фейки**, які стали своєрідним трендом пропаганди XXI-го століття.

Перш за все використовуються фейки, які проводять дезінформацію щодо подій на фронті. Росіяни весь час перебільшують свої успіхи

і применшують втрати, створюючи таким чином позитивну картинку для "внутрішнього" споживача інформації і залякуючи українців.

Другим поширеним прийомом є використання **симулякрів**.

Як зазначає Олександр Зозуля, "в українському випадку маємо справу не просто з ворожою пропагандою, а з тим, що фахівці-інформаційники слушно характеризують як «війну смислів/снів». Для ретрансляції цих смислів використовується вся множина інформаційних комунікацій. Основним структурним елементом у цій війні стають симулякри – образи того, чого не існує в реальності. Прикладами таких симулякрів є «фашисти в Києві», «звірства каральних батальйонів», «розіп'яті хлопчики», використання Україною заборонених озброєнь. Стратегічна мета експлуатації цих симулякрів – замінити об'єктивні уявлення цільових груп про характер конфлікту тими «інформаційними фантомами», які потрібні агресору" [1].

Відомо декілька прийомів вбросу фейкової інформації в медіа-простір. Це метод «гнилого оселедця», метод «перевернутої піраміди», метод «великої брехні», принцип «40 на 60», метод «абсолютної очевидності». Деякі з цих методів відпрацьовувались ще з часів гебельської пропаганди. Особливістю даного періоду є широке використання інтернет-ресурсу, соціальних мереж, участь блогерів та інфлюенсерів.

4. Ще одним важливим фактором пропаганди є **створення емоційної нестабільності**. Доведено, що на тлі емоціональних переживань простіше впливати на свідомість людей. Так росіяни весь час розігрують "ядерну карту", залякуючи населення загрозою третьої світової війни, вкидають інформацію про контрнаступ та майбутній захват Києва. Навіть серія ракетних ударів по енергетичній структурі України, що призвели до низки блекаутів зимою 22–23 років мали на меті створити паніку і дестабілізувати українське суспільство.

5. До методів пропаганди також відносяться прийоми з використанням **міфів, символів, стереотипів та семіотичні механізми**, які можуть бути підкріплені невербальними засобами.

Таким чином, можемо констатувати, що методи і прийоми проведення інформаційної війни розширюються і видозмінюються, підкріплюються новими технічними засобами, що вимагає подальшого ретельного їх дослідження.

Список використаних джерел:

1. Зозуля О. Фейк як інструмент інформаційної війни. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/feyk-yak-instrument-informaciynoi-viyini.html>

2. Лещенко Г. Стратегії аналізу структури наративу: лінгвокогнітивний аспект. URL: <https://tsj.journal.kspu.edu/index.php/tsj/article/view/449/441>

3. Російська дезінформація у Словаччині у січні 2023 року: аналітична записка проєкту Kremlin Watchers Movement. URL: <https://voxukraine.org/rosijska-dezinformatsiya-u-slovachchyni-u-sichni-2023-roku-analitchna-zapyska-proyektu-kremlin-watchers-movement>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-340-1-10>

Літвінчук І. С.,

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри журналістики

Національного університету «Одеська юридична академія»

МЕДІАПРОСТІР У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ: РОЛЬ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЖУРНАЛІСТИКИ ТА МЕДІА

У сучасному світі медіапростір відіграє ключову роль у висвітленні та розповсюдженні інформації під час кризових ситуацій. Кризи можуть бути природними лихами, технологічними аваріями, політичними кризами, а також ситуаціями з глобальним впливом, такими як пандемія COVID-19. У цій доповіді розглядається роль та відповідальність журналістики та медіа в управлінні кризовими ситуаціями.

Медіапростір грає важливу роль у висвітленні кризових подій і має велике значення для суспільства та індивідів з наступних причин:

Інформаційна функція. Медіапростір є основним джерелом інформації для громадян під час кризових подій. Він забезпечує доступ до актуальної інформації про ситуацію, її розвиток, наслідки та рекомендації. Це допомагає громадянам бути свідомими про поточну ситуацію і приймати інформовані рішення.

Спільнота і взаємодія. Медіапростір об'єднує суспільні групи та індивідів, які можуть обговорювати події, висловлювати свої думки і обмінюватися досвідом через соціальні мережі, форуми та інші медіа-платформи. Це сприяє формуванню спільної свідомості та підтримці громадян під час кризових ситуацій.

Публічний тиск і контроль. Медіапростір може створювати публічний тиск на владу, вимагаючи прозорості, відповідальності і ефективних заходів для подолання кризи. Журналісти можуть